

***В. М. Масін***

кандидат юридичних наук, доцент,  
виконувач обов'язків завідувача кафедри,  
кафедра цивільно-правових дисциплін,  
Одеський національний університет  
імені І. І. Мечникова

***О. Г. Хріщева***

доктор філософії з права,  
кафедра цивільно-правових дисциплін,  
Одеський національний університет  
імені І. І. Мечникова

## **МОНІТОРИНГ ЗМІН ЧИННОГО КООПЕРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МЕТОЮ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ДЛЯ ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЇ СТАТУТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ**

З урахуванням досвіду розвинених країн сільськогосподарські кооперативи доцільно розглядати як ефективний інструмент об'єднання товаровиробників у ринковому середовищі та забезпечення стабільності аграрного виробництва. У сучасних умовах сільськогосподарські кооперативи виступають як усталена та водночас перспективна форма господарювання,

що сприяє стабільному розвитку агропромислового комплексу України та підвищенню його конкурентоспроможності.

Як нами зазначалося раніше, «...важливою складовою аграрних перетворень є розвиток кооперативного руху на селі. Кооперативний рух відкриває можливості для створення нової організаційної структури сільського господарства» [1, с.13].

З огляду на реалії сьогодення усе більшої актуальності набуває потреба у здешевленні виробництва сільськогосподарської продукції, підвищенні ефективності її реалізації та покращенні окупності засобів виробництва. Вирішенню цих завдань сприяє кооперування товаровиробників, яке має відігравати ключову роль в аграрному секторі. Світовий і вітчизняний досвід сільськогосподарської кооперації засвідчує значний економічний потенціал такої форми співпраці. Відтак поширення ефективно функціонуючих сільськогосподарських кооперативів у сільській місцевості є необхідним як для самих виробників, так і для держави загалом.

Прийняття 21 липня 2020 року сповненого кооперативно-корпоративними новелами Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» у новій редакції стало підґрунтям для формування нових правових засад функціонування сільськогосподарських кооперативів на теренах України.

Закон № 819-IX передбачив введення єдиної організаційно-правової форми — «сільськогосподарський кооператив», закріплення значної кількості понять корпоративного спрямування, виведення із обігу традиційних для кооператорів понять, закріплення вимог до статуту сільськогосподарського кооперативу, розширення змісту статті, присвяченої державній підтримці сільськогосподарських кооперативів, тощо.

Так, профільний Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» містить окремий розділ, присвячений державній підтримці сільськогосподарської кооперації, що підкреслює важливість кооперативного руху для сталого розвитку аграрного сектора економіки.

Така підтримка полягає у створенні сприятливих організаційних, економічних та правових умов для утворення, становлення, ефективного функціонування і подальшого розвитку

сільськогосподарських кооперативів. Держава сприяє цим процесам шляхом реалізації цільових державних і регіональних програм, які фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Зокрема, йдеться про можливість надання фінансової допомоги, пільгового кредитування, компенсації відсоткових ставок, державних гарантій, інформаційної та консультативної підтримки.

Водночас, на нашу думку, для забезпечення реальної ефективності таких заходів законодавцю слід зосередити більше уваги не лише на формальному закріпленні механізмів підтримки, а й на їх практичній реалізації. Це передбачає забезпечення достатнього фінансування, належну координацію між державними органами влади та місцевим самоврядуванням, а також створення ефективної системи моніторингу результативності наданої підтримки. Посилення інституційної та правової спроможності держави в цьому напрямі є необхідною умовою для розбудови конкурентоспроможної та сталої моделі сільськогосподарської кооперації в Україні.

Важливо відзначити, що введення Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» єдиної організаційно-правової форми — «сільськогосподарський кооператив» зумовило виникнення обов'язку кооператорів здійснити перереєстрацію існуючих кооперативів та кооперативних об'єднань протягом трьох років з дня набрання чинності цим законом.

Так, згідно з пунктом 4 Прикінцевих та перехідних положень профільного закону № 819-IX сільськогосподарські виробничі та обслуговуючі кооперативи, а також кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, створені відповідно до положень попередньої редакції закону від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР і зареєстровані до набрання чинності новою редакцією закону (15 серпня 2020 року), зобов'язані пройти процедуру перереєстрації у трирічний термін — до 15 серпня 2023 року.

Таким чином, для вже функціонуючих кооперативів законодавець передбачив перехідний період, необхідний для адаптації до оновлених законодавчих вимог, але при цьому не визначив чіткий механізм здійснення перереєстрації сільськогосподар-

ських кооперативів, уповноважений орган, відповідальний за контроль за виконанням цієї процедури, а також не встановив юридичну відповідальність у разі її невиконання в установлені строки, чим зумовив створення правової невизначеності та ризики у правозастосовній практиці.

Відзначимо, що у практичній площині через прогалину у законодавстві, а саме відсутність єдиної організаційно-правової форми господарювання «сільськогосподарський кооператив» у «Класифікації організаційно-правових форм господарювання», затвердженої Наказом № 97 від 28.05.2004 року Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики з подальшими змінами, виникали проблеми із «реєстрацією нового сільськогосподарського кооперативу та здійсненням перереєстрації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та сільськогосподарських виробничих кооперативів за єдиною організаційно-правовою формою, заявники отримували численні відмови від реєстраторів у здійсненні реєстрації та перереєстрації сільськогосподарських кооперативів» [2, с. 45], — на чому ми акцентували раніше.

Станом на сьогодні «...вищевикреслену проблему нівельовано, організаційно-правову форму господарювання «сільськогосподарський кооператив» внесено до Класифікації організаційно-правових форм господарювання за кодом «360» [3, с. 129].

Ключовим етапом приведення діяльності сільськогосподарського кооперативу у відповідність до нових законодавчих вимог є розроблення нового статуту. Частина друга статті 8 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» визначає перелік обов'язкових положень, які має містити статут як новоствореного, так і перереєстрованого сільськогосподарського кооперативу. У разі відсутності вказаних положень державний реєстратор має законні підстави для відмови у здійсненні відповідних реєстраційних дій.

«Положення статутів... що не відповідають цьому Закону, є чинними в частині, що відповідає законодавству, чинному до дня набрання чинності цим законом, до моменту перереєстрації таких кооперативів та об'єднань, але не більше трьох років» [4].

Отже, завершення перереєстрації до 15 серпня 2023 року було не лише обов'язком, а й важливою умовою легального функціонування кооперативів у нових правових реаліях.

Втім, відповідно до даних Державної служби статистики України станом на 1 січня 2025 року в Україні зареєстровано тільки 97 сільськогосподарських кооперативів, 1216 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та 952 сільськогосподарських виробничих кооперативів [5], що свідчить про фактичне невиконання кооператорами вимог Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» щодо здійснення перереєстрації.

На наше переконання, окреслена статистика вказує на те, що кооператори вкрай потребують правової, інформаційно-консультативної державної підтримки, експертних роз'яснень щодо новел Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», особливостей процедури перереєстрації та приведення статутів у відповідність до законодавчих вимог.

Ухвалення нової редакції Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» є безперечно важливим кроком у напрямі вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку кооперативного руху в аграрному секторі. Закон запровадив низку прогресивних змін: можливість для членів кооперативів, що працюють із метою отримання прибутку, отримувати дивіденди; посилення правового статусу асоційованих членів; спрощення порядку створення кооперативів та вступу до них тощо.

Втім, ми вважаємо, що без належного рівня державної підтримки кооператорів, зокрема інформаційно-консультативної, не вдасться ефективно реалізувати на практиці новели Закону № 819-IX та здійснити масштабну перереєстрацію існуючих кооперативів із приведенням їхніх статутів у відповідність до законодавчих вимог.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що подальша ефективність реалізації норм Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» значною мірою залежатиме від практичних кроків держави щодо усунення прогалин у нормативному регулюванні, методичної державної підтримки учасників кооперативного руху та забезпечення належного інституційного супроводу цього процесу.

### Література

1. Масін В. М. Проблеми правового забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2008. 198 с.
2. Khrishcheva O. Legal aspects of state registration and re-registration of agricultural cooperatives in Ukraine. *Scientific forum : theory and practice of research*: Proceedings of the 2 International Scientific and Theoretical Conference (Valencia, 16 September 2022). Valencia : European Scientific Platform, 2022. P. 44–46.
3. Хріщева О. Г. Законодавче забезпечення розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні: сучасний стан та перспективи : дис. ... д-ра філософії : 081 Право / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2024. 228 с.
4. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України № 819-IX від 21.07.2020 : зі змінами від 15.11.2024 / Законодавство України : інформаційно-пошукова система, Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (дата звернення: 10.05.2025).
5. Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання з розподілом за ознакою статі керівника на 1 січня 2025 року / Державна служба статистики України. URL: [https://ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU\\_2024/ks\\_opfg/arh\\_ks\\_opfg\\_24.htm](https://ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2024/ks_opfg/arh_ks_opfg_24.htm) (дата звернення: 11.05.2025).